

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಗರ: ಮೈಸೂರು

ಪಿ. ನಟರಾಜ ವೇಣುಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಇಂಡಿಯನ್ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪದವಿ ಕಾಲೇಜು (ಸ್ವಾಯತ್ತ)

ಹೆಣ್ಣೂರು ಕ್ರಾಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

Article Link: <https://aksharasurya.com/2024/03/p-nataraja-venukallugudda.php>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10775192>

ABSTRACT:

ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನವು ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಮಹಾರಾಜರು ಹಾಗೂ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಾದ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಅರಮನೆ ಆವರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಾಲಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಉಳಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ, ಅಭಿಮಾನವಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಅರಮನೆಯ ಸಭಾಭವನ ಕಲಾ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಭಾರತದ ಭವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದು ನಮಗೆಲ್ಲ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ.

ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರನಗೆರೆ ಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ನಜರಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಅಂದರೆ ಅಂದಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರುವುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

'ಜಗನ್ನೋಹನ ಅರಮನೆ'ಯನ್ನು ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿವೇಶನ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಸಮಾರಂಭಗಳು, ದಸರಾ ದರ್ಬಾರು ಹಾಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಅಂದಿನ ಮಹತ್ವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಇಂದು ಹಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು 'ಲಲಿತಮಹಲ್ ಅರಮನೆ'ಯನ್ನು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲಲಿತಮಹಲ್ ಅರಮನೆಯು 'ಪಂಚತಾರಾ ಹೋಟೆಲ್' ಆಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಸ್ವಂದ ಪುರಾಣ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಎಂಟು

ಬೆಟ್ಟಗಳ ಪೈಕಿ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟವು ಒಂದು. ಮಹಿಷಾಸುರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಶ್ರೀ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ಈ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲೂ ದೇವಿ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೇ ದಸರಾ ಮಹೋತ್ಸವದ ಜಂಬೂಸವಾ ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು ಮೃಗಾಲಯವನ್ನು ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗೆ ಮನ ತಣಿಯುವಂತ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಜಲಾಶಯವನ್ನು 'ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಸಾಗರ ಜಲಾಶಯ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರಿ ನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಹಾಗೂ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ನಿರ್ಮಾಣದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಬೃಂದಾವನವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನವು ರಾಜಮಹಾರಾಜರ ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿಯನ್ನು, ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗೆ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ತಂಗುದಾಣವಾಗಿ, ಹಲವು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಚರ್ಚೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದ ರಿಂದ ಮೈಸೂರನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಗರ ಎನ್ನಬಹುದು.

KEYWORDS:

ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜರು, ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್, ಅರಮನೆಗಳು, ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟ, ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರು.

ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆ: ಮೈಸೂರು ರಾಜರು 14 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಯೇ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1638ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮಿಂಚಿನಿಂದ ನಾಶಗೊಂಡಿದ್ದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹೈದರಾಲಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಅರಮನೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1793ರಲ್ಲಿ ನಜರ್‌ಬಾದ್ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟುವಾಗ ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ಪಾಳುಬಿದ್ದ ಅರಮನೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವು ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸಿದ. ಆದರೆ ಅರಮನೆ ಆವರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಾಲಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಉಳಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1799ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಒಡೆಯರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಾಗ, ಒಂದು ಹೊಸ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹಳೆಯ ಅರಮನೆ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಮೊದಲು ಮರದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಅರಮನೆಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಬೆಂಕಿ ತಗಲಿ ಧ್ವಂಸಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇನ್ನು

ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರು ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿರುವುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸೌಭಾಗ್ಯ.

ಹೊಸ ಅರಮನೆ: ಹಳೆಯ ಅರಮನೆ ಬೆಂಕಿ ಅನಾಹುತದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಕಾರಣ ಹೊಸ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಅದೇ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲು ಮಹಾರಾಣಿ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸನ್ನಿಧಾನ ಅವರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. 1897ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿಯವರು ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮದ್ರಾಸು ಸರ್ಕಾರದ ಸಲಹೆಗಾರರಾದ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಹೆನ್ರಿ ಇರ್ವಿನ್ ನೀಲನಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಿಯು ಹೌದು ಹಾಗೆ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಯ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿದ. ರಾಘವುಲು ನಾಯ್ಡು ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಇದರ ಕಾರ್ಯ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1912ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ಖರ್ಚಾಗಿದ್ದು 41,47,913 ರೂಪಾಯಿಗಳು.

ಇಂಡೋ-ಸಾರ್ಸನಿಕ್ ಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಯು 235 ಅಡಿ ಉದ್ದ ಮತ್ತು 156 ಅಡಿ ಅಗಲವಿದೆ. ಇದರ ಅಂಗಳದ ಸುತ್ತಳತೆ ಸುಮಾರು 75 ಎಕರೆ. ಐದು ಅಂತಸ್ತುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಅರಮನೆಯ ದೊಡ್ಡ ಗೋಪುರ 145 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬೂದು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಬಳಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗುಮ್ಮಟಗಳಿಗೆ ಗುಲಾಬಿ ಅಮೃತಶಿಲೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಲರಾಮ, ಜಯರಾಮ, ಬ್ರಹ್ಮಪುರಿ, ವರಾಹ ಮತ್ತು ಜಯ ಮಾತಾಂಡ ಎಂಬ ಐದು ದೊಡ್ಡ ದ್ವಾರಗಳಿವೆ.

ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಬಣ್ಣದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕಂಬಗಳು, ಸೊಗಸಾದ ಕಮಾನುಗಳು, ಅದ್ಭುತವಾದ ಐಶಾರಾಮಿ ಕೊಠಡಿಗಳು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿವೆ. ಪರಂಪರೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು, 750 ಕೆಜಿ ಚಿನ್ನದ ಅಂಬಾರಿ, ನಯನಮನೋಹರವಾದ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ, ಗೊಂಬೆ ತೊಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ಗೊಂಬೆಯ ಮಂಟಪ, ದರ್ಬಾರ್ ಹಾಲ್(ಸಭಾಭವನ) ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕಲಾ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅರಮನೆಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಭಾರತದ ಭವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಕೋಟೆ: ಮೈಸೂರು ಕೋಟೆ ಬಹು ಪುರಾತನವಾದುದು. ಇದನ್ನು ಯಾರು ಕಟ್ಟಿಸಿದವರೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1524ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಈ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿದರು. 17ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮೈಸೂರು ಕೋಟೆ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿತು. ನಂತರ 1799ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು

ಪಡೆದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮೈಸೂರನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರು ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮನೆಗಳು, ಉಗ್ರಾಣಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳು, ಮರಗಳು ತುಂಬಿಹೋಗಿದ್ದವು. ನಗರದಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ನಂತರ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಸುಂದರಗೊಳಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಹಳೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ವೀರನಗೆರೆ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ನಜರ್‌ಬಾದಿನ ಕೋಟೆ: ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರನಗೆರೆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ಅಶೋಕ ರಸ್ತೆಯ ದೊಡ್ಡಪೇಟೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಮೈಸೂರಿನ ನಜರ್‌ಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು.

ಜಗನ್ಮೋಹನ ಅರಮನೆ: ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು 1861ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ನಡೆದದ್ದು. ಮೈಸೂರಿನ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿವೇಶನವು 1907 ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಸಮಾರಂಭಗಳು, ದಸರಾ ದರ್ಬಾರು ಮತ್ತು ಜನ್ಮದಿನೋತ್ಸವ ಸಮಾರಂಭಗಳು, ಮೊದಲಾದವು ಅರಮನೆ ಸಿದ್ಧಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ರಾಜ ಪರಿವಾರವು ಇದೇ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿತ್ತು.

ಮಹಾರಾಜ ಶ್ರೀ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು 1915ರಲ್ಲಿ ಈ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ವಿಶ್ವ ವಿಖ್ಯಾತ ಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಾದ ರೋರಿಚ್, ರಾಜಾ ರವಿವರ್ಮ, ವೆಂಕಟಪ್ಪ, ನಂದಲಾಲ್ ಬೋಸ್, ಹರ್ದೀಕರ್ ಮುಂತಾದವರ 2000 ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಇನ್ನು ರಾಜರ ಕಾಲದ ವೈಭವದ ಜಂಬೂ ಸವಾರಿ, ಯುದ್ಧದ ಚಿತ್ರಗಳು, ರಾಜ-ರಾಣಿಯರ ಮತ್ತು ರಾಜ ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರಿಯರ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳು ನೋಡುಗರಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಮೈಮರೆಸುತ್ತವೆ. ರಾಜವಂಶದವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಪರೂಪದ ವಸ್ತುಗಳು, ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳು, ಯುದ್ಧದ ಆಯುಧಗಳು, ಹಿತ್ತಾಳೆ ಸಾಮಾನುಗಳು, ಪುರಾತನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕರೆನ್ನಿಗಳು, ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯದ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಮುಂತಾದ ಸಾವಿರಾರು ವಸ್ತುಗಳಿವೆ. ನಂತರ 1955ರಲ್ಲಿ ಈ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ 'ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಆರ್ಟ್ ಗ್ಯಾಲರಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ

ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಮರದ ಬಾಗಿಲುಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರವನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಅರಮನೆಯು ಹಿಂದೂ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನ ಮಹಲಾಗಿದೆ.

ಲಲಿತಮಹಲ್ ಅರಮನೆ: ಮೈಸೂರಿನ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಸುಂದರ ಅರಮನೆಯನ್ನು 1931ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇ. ಡಬ್ಲ್ಯು. ಫಿಚಲೆಯವರು ಈ ಅರಮನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿ. ಲಂಡನ್ನಿನ ಸಂತಪಾಲ್ ಆರಾಧನಾ ಮಂದಿರ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಇಟಲಿ ದೇಶದ ಶ್ವೇತ ಅಮೃತಶಿಲೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವುದು ಇದರ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ.

ಮಹಾರಾಜರು ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಇಳಿದು ಬರುವಾಗ ಲಲಿತಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಲು ಬರುವ ಅತಿಥಿಗಳು ಈ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಲಲಿತಮಹಲ್ ಅರಮನೆ ಪಂಚತಾರಾ ಹೋಟೆಲ್ ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನಿಗಮ (ITDC) ಈ ಹೋಟಲನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ದೇಶವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುವ ಶ್ರೀಮಂತರು ಈ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಾರೆ.

ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟ: ಮೈಸೂರಿನ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟವು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ 1065 ಮೀಟರಿನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿದೆ. ಹಿಂದೆ ವಾಹನ ಸೌಲಭ್ಯ ಇರದ ಕಾರಣ ಯಾತ್ರಿಕರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ 17ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಈ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಏರಿ ಹೋದರೆ ನಾಲ್ಕು ಕಿಲೋಮೀಟರ್. ಆದರೆ ವಾಹನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದರೆ ಹದಿಮೂರು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಎಂಟು ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ತ್ರಿಮುಕುಟ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಆ ಎಂಟು ಬೆಟ್ಟಗಳ ಪೈಕಿ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟವು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಮಹಿಷಾಸುರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಶ್ರೀ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ಈ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಳೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಈ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಮನೆತನದ ಕುಲದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಪಾರ್ವತಿ ಅಥವಾ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಅವತಾರವೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮೊದಲು

‘ಮಹಾಬಲ ತೀರ್ಥ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು ಹಾಗೂ ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ ಗುಡಿಗಳಿಂದ ಬೆಟ್ಟ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದಲ್ಲದೆ ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಮಹಾಬಲಾದ್ರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಂತರ ಈ ದೇವರುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಶ್ರೀ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲಸಿದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ‘ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟ’ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ದೇವಾಲಯ: ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ದೇವಾಲಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಚೌಕಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು, ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರ, ನವರಂಗ, ಅಂತರಾಳ, ಗರ್ಭಗೃಹ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಭುಜಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ವಿಗ್ರಹವು ನೋಡುಗರಿಗೆ ಕಣ್ಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ರಾಜ ಪರಿವಾರದವರು ಆಗಾಗ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಏಳು ಅಂತಸ್ತುಗಳ ಗೋಪುರ 19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಸುಂದರ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಚಿನ್ನ ಲೇಪಿತ ಏಳು ಕಳಸಗಳಿವೆ. ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮನವರಿಗೆ ತೊಡಿಸಲೆಂದು ‘ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಿಕೆ’ ಎಂಬ ಚಿನ್ನದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಸಿಂಹವಾಹನವನ್ನು ಮರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದರು. ಇವರ ಸೇವೆಯ ಸವಿನಸಿಗಾಗಿ ಪತ್ನಿ ಸಮೇತ ಅವರಿಬ್ಬರ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಡಲಾಗಿದೆ. ದೇವಿ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೇ ದಸರಾ ಮಹೋತ್ಸವದ ಜಂಬೂಸವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ತಾಯಿಯ ರಥೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬಹುಜನರು ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಹಿಷಾಸುರ: ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿ ಮತ್ತು ಮಾಲಿನಿ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸ ದಂಪತಿಗೆ ಬಹುಕಾಲ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಮಾಲಿನಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಹಿಷಿ ಅಂದರೆ ಎಮ್ಮೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕೂರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಕಠೋರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ಶಾಖ ಋಷಿಯೊಬ್ಬನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಭಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಋಷಿ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಲಿನಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆ ಮಹಿಷಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ‘ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಷ ಅಂದರೆ ಕೋಣವೇ ಜನ್ಮತಾಳಲಿ’ ಎಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಫಲವೇ

ಮಹಿಷಾಸುರನ ಜನನ.

ಹೀಗೆ ಮಹಿಷಾಸುರ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಒಮ್ಮೆ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರುತ್ತಾನೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿಯ ಸೇನೆ ಸೋತು, ಆತ ಸಾವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಾಲಕ ಮಹಿಷ ಹೊರಟಾಗ ಮಾಲಿನಿ ತಡೆದು, ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಹಿಷನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಂತೆ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಸಿಂಹವನ್ನು ಪಳಗಿಸಬಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರಾರಿಂದಲೂ ಸಾವು ಬರದಂತೆ ವರ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ವರಬಲದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ ಮಹಿಷ ದೇವಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ದೇವತೆಗಳು ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಮೊರೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ಆದಿಮಾಯೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಿಂಹವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಆದಿಮಾಯೆ ಮಹಿಷಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಭಕ್ತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ದಿನಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾಳೆ.

ಅಂತು ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೊಂದು ಹನ್ನೆರಡು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಮಹಿಷಾಸುರನ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಾವನ್ನಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಮಹಿಷಾಸುರನ ಅದ್ಭುತ ವಿಗ್ರಹ ಪ್ರವಾಸಿಗರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಗ್ರಹದತ್ತಿರ ಹಲವರು ಛಾಯಾಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತು ನೋಡುಗರ ಮನದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಬಸವ (ನಂದಿ) ವಿಗ್ರಹ: ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಸವನ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಇದನ್ನು ದೊಡ್ಡದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1659ರಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿಸಿದರು. ಕೆಳಗಡೆಯಿಂದ ಏಳುನೂರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿದರೆ ಈ ಬಸವ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಇಳಿದು ಬಂದು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಬಸವನನ್ನು ಒಂದೇ ಬೃಹತ್ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಎತ್ತರ 4.8 ಮೀಟರ್ ಇರುವ ಕಪ್ಪುಶಿಲೆ. ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲೇ ಕೊರೆದಿರುವ ಹಗ್ಗ, ಸರಪಳಿ ಮತ್ತು ಘಂಟೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಲನ್ನು ಅರ್ಧ ಮಡಿಸಿ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರ್ಧ ತೆರೆದು ಶಾಂತವಾಗಿ ಕೂತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಮೈಸೂರು ಮೃಗಾಲಯ: ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು 1892ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮೃಗಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮೊದಲು ಮೃಗಾಲಯಕ್ಕೆ 'ಪ್ಯಾಲೆಸ್ ರ್ಯೂ ಲಾಜಿಕಲ್ ಗಾರ್ಡನ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ನಂತರ 1909ರಲ್ಲಿ

‘ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಝೂ ಲಾಜಿಕಲ್ ಗಾರ್ಡನ್’ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆದರೂ ‘ಮೈಸೂರು ಮೈಗಾಲಯ’ ಎಂದೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮೈಗಾಲಯವು 250 ಎಕರೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮೈಸೂರು ಮೈಗಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 22 ದೇಶಗಳಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡ 170ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜಾತಿಯ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳಿವೆ. ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಕರಡಿ, ಸ್ಲಾಟ್ ಬೇರ್, ನೀಲಗಿರಿ ಉದ್ದ ಬಾಲದ ಮಂಗ (ಲಂಗೂರ್), ಚಿಂಪಾಂಜಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವಾನರ, ಹಿಮಾಲಯದ ಕರಡಿ ಮತ್ತು ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಲೆಮೂರ್ ಈ ಮೈಗಾಲಯದಲ್ಲಿವೆ. ಬಿಳಿ, ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಎಂಬ ಮೂರು ರೀತಿಯ ಘೇಂಡಾಮೃಗಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಹುಲಿ ಸಂತಾನ ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮೈಗಾಲಯ ನಿರತವಾಗಿದೆ. ಆನೆ, ಸಿಂಹ, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಜಿಂಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳು ನೆಲಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಸಾಗರ ಜಲಾಶಯ (K R S): ಮೈಸೂರಿನಿಂದ 19 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ‘ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಸಾಗರ ಜಲಾಶಯ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಾಗ ಒಂದು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಶಾಸನ ದೊರೆತಿದೆ. ಇದು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆತದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆತ 1799ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಯೋಜನೆ ಫಲಿಸಲಿಲ್ಲ.

ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಈ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು 1911ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಹಾಗೂ ದಿವಾನರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ನಿರ್ಮಾಣದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು 1931ರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ ಕಾರಣ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೀರ್ತಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಸುಭದ್ರವೂ, ಸುಂದರವೂ ಆದ ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಉದ್ದ ಒಂದುಮುಕ್ಕಾಲು ಮೈಲಿ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನದಿಯ ತಳದಿಂದ 130 ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದ ವೆಚ್ಚ ಐದುಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು.

ಸುಮಾರು 124 ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಒಟ್ಟು ನೀರಿನ ಶೇಖರಣೆ 44,827 ಲಕ್ಷ ಘನ ಅಡಿಗಳು. ಇದೇ ನೀರನ್ನು ಶಿವನಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುಚ್ಚಕ್ತಿಯ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ದ್ವಾರಗಳಿದ್ದು ನೀರು ರಭಸವಾಗಿ ನುಗ್ಗುವುದು ನೋಡುಗರಿಗೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಬೃಂದಾವನ:

ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿದ್ದು. ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಸಾಗರ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಸುಮಾರು 30 ಅಡಿ ಆಳಕ್ಕೆ ಈ ಉದ್ಯಾನವನವಿದ್ದು, ಅದು 75 ಎಕರೆ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿದೆ. ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಮರಗಳು, ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಹೂಗಿಡಗಳು, ವರ್ಣರಂಜಿತ ಕಾರಂಜಿಗಳು, ನೆಲದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹಚ್ಚಹಸಿರು ಹಾಸಿದೆ, ಚಿಕ್ಕ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹಾರ, ವರ್ಣಮಯ ದೀಪಾಲಂಕಾರ, ಇಂಪಾದ ವಾದ್ಯ ಸಂಗೀತ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಮೈಮರೆಸುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಬೃಂದಾವನದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಭೂಲೋಕದ ಸ್ವರ್ಗ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನವು ರಾಜಮಹಾರಾಜರ ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿಯನ್ನು, ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗೆ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ತಂಗುದಾಣವಾಗಿ, ಹಲವು ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಚರ್ಚೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದ ರಿಂದ ಮೈಸೂರನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಗರ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಚಂದ್ರಶೇಖರಪ್ಪ ಟಿ.ಜಿ. (2016). ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ. ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಕಾಶನ. ಶಿವಮೊಗ್ಗ.
2. ಶಿವಪ್ಪ ಅರಿವು ಜಿ. (2015). ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ. ಸಪ್ತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್. ಬೆಂಗಳೂರು.
3. ಫಾಲಾಕ್ಷ (2010). ಕರ್ನಾಟಕ (ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ). ಶಶಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ತಿಪಟೂರು.